

MOKU-HANGA 木版画

In Rotterdam!

A young girl with blue-rimmed glasses is focused on carving a piece of wood. She is wearing a teal shirt with a colorful pattern. Her hands are steady as she uses a carving tool to create a design on the wood. The background is slightly blurred, showing a wooden surface with some shavings.

In dit boekje vindt u een verslag van een heel bijzondere ontmoeting; een ontmoeting tussen de kinderen van de talentenklas van Punt 5 - De Kinderdrukkerij - en de Japanse kunstenaress Yuriko Miyoshi. Yuriko heeft als gastdocente in juni 2013 een lessenserie aan hen gegeven. Daarmee komen onze jonge kunstenaars in aanraking met de Japanse cultuur, kunstgeschiedenis en vooral met de Japanse houtsnede techniek :

de Moku-Hanga 木版画

Het was zowel voor de kinderen als ook voor gastdocente Yuriko Miyoshi en de begeleidend kunstenaars-docenten van Punt 5 Marion Rutten, Mieke Franssen en Jane van Bostelen een bijzondere ervaring. Deze hebben we vast willen leggen in dit boekje. Daarmee wordt het een mooie herinnering aan een mooi project!

Wij zijn er eerlijk gezegd trots op dat wij een dergelijke initiatief mogelijk konden maken en danken Yuriko, de Stichting Songo Komuna en alle betrokkenen van Punt 5 dan ook heel hartelijk voor hun inzet!

Namens het bestuur,
Caty Bulte

YURIKO MIYOSHI

Yuriko 百合子 is een kunstenares uit Japan. Ze behaalde haar Bachelor in de kunst bij de Tokyo Zokei University of Art & Design (1985) en haar Doctoraal in de kunst bij de Musashino Art University (1989).

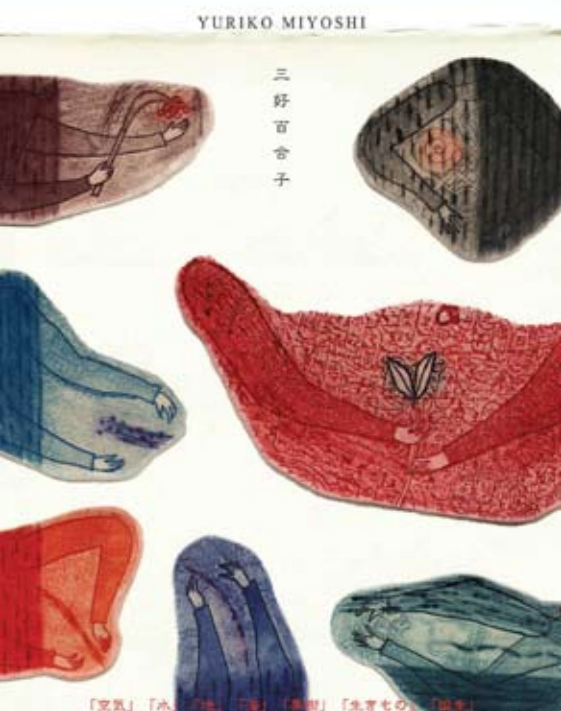
Ze studeerde er ets, litho, zeefdruk en houtsnede. Op de basisschool maakte ze al houtsneden in de Japanse techniek.

Ze is een graficus (ets) pur sang. Vanaf 1985 exposeert zij haar prenten in solo- en groepstentoonstellingen in Japan en in het buitenland. Ze gaf workshops etsen in Japan, Tsjechië, Estland en Letland. Ze demonstreerde de Japanse houtsnede techniek in Hongarije en in Nederland in het Amsterdams Grafisch Atelier.

Haar prenten bevinden zich in privé collecties en ook in publieke collecties, zoals het British Museum (Londen, UK).

Sinds 2003 werkt ze vanuit Nederland en breidt ze haar grafiek netwerk in Japan en Europa verder uit.

YURIKO MIYOSHI
<http://www.geocities.jp/print88x/>
<http://hanga-land.blogspot.com/>

Ets op japans papier (2009)

Ets op japans papier (2012)

punt5

Kinderatelier Punt 5 maakt al sinds 1998 kunst met kinderen uit Delfshaven. Een lang gekoesterde wens van initiatiefneemster Marion Rutten werd toen werkelijkheid. Ze zocht contact met basisscholen in de buurt en begon kunstlessen aan hun leerlingen te geven. Steeds weer een nieuwe lessenserie met thema's vanuit de kunstwereld, zoals Rembrandt, Van Gogh, Picasso, Keith Haring en ook andere onderwerpen die tot je verbeelding spreken omdat ze ver weg zijn, zoals 1000-en-1 nacht, Piraten en zeerovers, Egypte of juist heel dichtbij: historisch Delfshaven of je route van school naar huis. Elke lessenserie sluiten ze af met een echte expositie waarin hun ouders, juf, klasgenoten en vriendjes hun ingelijste kunstwerken kunnen zien.

Als je aan Marion Rutten vraagt wat nu de doelstelling is van Punt 5, dan zegt ze: "in de praktijk zie ik kinderen prachtige werkstukken maken waarmee ze zichzelf vaak verbazen, ze geloven hun eigen ogen niet. Etsen is niet voor niets een techniek met verrassende uitkomsten. Je ziet dat ze trots zijn op hun werk; het werkt echt elke keer weer! Kinderen komen in een wijk als de onze niet vaak in aanraking met beeldende kunst. We hopen dan ook dat beeldende expressie een betekenisvolle plaats in hun leven gaat innemen en dat zij kunst niet gaan zien als iets van een andere wereld. Kunst is van en voor iedereen, je moet het willen zien en ervaren."

Inmiddels is Punt 5 een begrip in Delfshaven en daarbuiten. Elk jaar weer ervaren meer dan 200 kinderen uit de wijk wat het is om zelf te etsen, te schilderen, boetseren en grafiek te maken en nog eens 750 kinderen komen met het kinderatelier in aanraking door het bezoeken van de exposities. Vanzelfsprekend heeft Punt 5 bekendheid verkregen door al de activiteiten en vele exposities, maar het is vooral het enthousiasme van de kinderen dat zorgt voor de beste reclame, zo blijkt steeds weer.

Begon Punt 5 destijds in een slooppandje, inmiddels zijn ze verhuisd naar de Fabriek. Daar is een prachtig atelier gemaakt aan de rand van de Schie. Het uitzicht van de zwanen en boten die pal voor je neus aan je voorbij varen blijkt heel inspirerend te werken op zowel de jonge als oudere kunstenaars!

PUNT5

DE PUNT 5 METHODE

De lessen zijn voor alle kinderen, dus ook als je nog geen bijzondere belangstelling hebt voor kunst, of als je niet zo goed kunt leren of wat lastig bent in de omgang. Omdat ze in Punt 5 aandacht voor je hebben en niet zomaar geloven dat jij niks kunt, blij je 'ineens' goed werk te produceren. Leerkrachten van de basisscholen zijn regelmatig verbaasd, en geven aan dat de kinderen meer zelfvertrouwen krijgen.

Tijdens de lessen doen de kinderen zo veel mogelijk alles zelf. 'Natuurlijk' maken ze hun eigen werk, zonder dat volwassenen daar al te gericht sturing aan geven. Marion Rutten is zelf werkzaam als professioneel kunstenaar. Haar specialiteit is grafiek en ze is regelmatig op tentoonstellingen te zien met haar etsen en houtsnedes. Daarnaast heeft ze een eerstegraads lesbevoegdheid en houdt ze van kinderen. Ze weet als geen ander hoe je kunst boeiend kunt overbrengen en hoe je vaardigheden en inzicht kunt versterken. Marion: "We vertrekken van uit het kind en leren de kinderen beeldende technieken en omgang met gereedschap zoals kunstenaars dat gebruiken. Zo kunnen de kinderen tijdens de afsluitende expositie aan hun ouders of juf of meester van school demonstreren hoe je bijvoorbeeld een ets drukt."

DE KINDEREN VAN DE KINDERDRUKKERIJ

De talentengroep van Kinderatelier PUNT 5 noemen we De Kinderdrukkerij. Het zijn allemaal kinderen die we hebben leren kennen via onze schoolprojecten en ze hebben één ding gemeen: ze willen na afloop van hun project dolgraag doorgaan met tekenen, schilderen en grafiek maken. Ze willen daar les in krijgen, beter in worden, maar het reguliere kunstaanbod is voor hen onbereikbaar. Daarvoor zijn verschillende redenen te noemen: soms zijn die van financiële aard, soms is het de afstand of zijn hun ouders niet in de gelegenheid om hun kinderen te halen of te brengen, soms is het de onbekendheid ermee etc.

Juist voor déze kinderen uit deze wijk hebben wij de Kinderdrukkerij opgericht. Elke woensdagmiddag krijgen ze bij ons les van onze coördinerend kunstenaar, Marion Rutten, een heel schooljaar lang en soms meerdere jaren achter elkaar. Vaak zijn het kinderen met meer dan gemiddelde aanleg voor kunst voor zover je dat op deze jonge leeftijd al goed kunt zien. Dikwijls zijn het de wat meer ingetogen, misschien wel wat introverte kinderen. In ieder geval zijn het kinderen die super gemotiveerd zijn en ontzettend hard bij ons werken. Bij PUNT 5 is er aandacht en waardering voor hun werk.

Met deze groep doen we ook speciale dingen zoals museumbezoek of op visite bij het atelier van een kunstenaar. Af en toe nodigen wij een gastdocent uit voor een lessenreeks. Dat is dan een 'echte' kunstenaar die de kinderen vertelt over zijn werk en ook met hen gaat werken op zijn eigen manier. Dit gastdocentschap blijkt elke keer weer een heel bijzondere ontmoeting die over en weer inspiratie geeft. De rol van Marion bestaat dan uit de "brug"- functie tussen de kunstenaar en de kinderen (zowel pedagogisch-didactisch als in praktisch opzicht) zodat de kunstenaar op zijn eigen manier met de groep kan werken.

De wel heel bijzondere gastdocent voor dit project is Yuriko Miyoshi, een kunstenares uit Japan. Zij geeft les aan de volgende negen kinderen (met tussen haakjes de tijd dat ze op de Kinderdrukkerij - KD - actief zijn):

- Adenait, 8 jaar (half jaar KD)
- Anel, 9 jaar (2 jaar KD)
- Anouk, 9 jaar (half jaar KD)
- Azamit, 9 jaar (1,5 jaar KD)
- Maud, 9 jaar (2 maanden KD)
- Maud, 10 jaar (2 maanden KD)
- Nabintou, 9 jaar (2 jaar KD)
- Sara, 8 jaar (2 jaar KD)
- Sira, 10 jaar (2 maanden KD)

JAPANESE HOUTSNEDE MOKU - HANGA

Yuriko Miyoshi vertelt:

Moku-Hanga 木版画 (Houtsnede; Moku木=hout, Han版=afdruk, Ga画=beeld)

De houtsnijkunst of xylografie is een grafische techniek, waarbij een houtsnede ontstaat. Deze is anders dan in Europa waar houtsnedes worden gedrukt op een staande of op een rollerpers, in meestal op olie gebaseerde inkt.

De traditionele Japanse houtsnedes uit de Edo-periode (1603-1867) van kunstenaars zoals Hiroshige 広重 en Sharaku 写楽 zijn een onbetwist hoogtepunt in de geschiedenis van de houtsnijkunst. Deze houtsnedes worden gedrukt in inkt op waterbasis als Sumi 墨 (zwarte inkt) of in kleur. De inkt wordt op de houtsnede aangebracht met een borstel en afgedrukt met behulp van de Baren 馬連. Een baren is een Japans handgereedschap dat men gebruikt bij grafische technieken als houtsnede of (modern) linoleumsnede. Sumi 墨 (zwarte inkt) is een soort van inkt die men traditioneel gebruikt voor kalligrafie en voor schilderijen in verschillende Oost-Aziatische culturen.

DE STAPPEN MOKU - HANGA

1

Nadat E-shi 絵師 (de kunstenaar) zijn ontwerp heeft vervaardigd, wordt het op een gladgeschuurd houtblok geplakt, waarna eerst de grove vorm wordt uitgesneden en later de details worden uitgewerkt. Voor een prent zijn meerdere blokken nodig, één voor elke kleur. De blokken worden 'in register' gedrukt, dat wil zeggen, dat de afdrucken precies over elkaar passen. Hier speelt het vakmanschap van Hori-shi 彫師 (de houtsnijder) een grote rol. Nadat de grove contouren zijn uitgesneden, worden verschillende proefdrukken gemaakt, die dan worden gebruikt om de blokken voor de verschillende kleuren te snijden.

2

Bij het drukken zelf speelt Suri-shi 摺師 (de drukker) de hoofdrol; hij moet gelijkmatige druk uitoefenen om egale vlakken te produceren, verschillende kleuren in elkaar laten overlopen om kleurschakeringen te krijgen, en zorgen dat alle kleuren goed op elkaar passen.

3

In deze cursus word een houtblok gesneden dat in Een kleur word gedrukt. Als voorbeelden worden prenten van Bijvoorbeeld E-shi (kunstenaar) Hiroshige gebruikt die Vincent van Gogh heeft nageschilderd.

4

5

6

7

8

DE STAPPEN MOKU - HANGA

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

IMPRESSIE VAN DE WORRKSHP EEN ONTMOETING TUSSEN CULTUREN

Marion Rutten vertelt:

De kinderen van de Kinderdrukkerij weten nu alles van Ukiyo-E en Moku-Hanga! Yuriko heeft dit allemaal uitgelegd en ze heeft aan de kinderen Japanse boeken laten zien met daarin afbeeldingen van Japanse houtsneden. Alleen dat schrift al.... zo anders dan bij ons.....

Yuriko heeft voor ieder kind op hout zijn of haar eigen naam in Kanji geschreven. Dit werd daarna de eerste oefening voor hen om te snijden in hout. Het was prachtig om te zien dat - eenmaal aan het werk in het atelier - alle taalverschillen wegvielen.

Yuriko geeft les in het Nederlands aangevuld met Engels, maar dat spreken de kinderen weer niet zo goed. In het atelier gaat het echter om beelden en de kinderen begrepen ook zonder woorden heel goed wat Yuriko hen probeerde te leren en andersom.

De Moku-Hanga techniek is een traditionele houtsnede techniek waarbij je de plank met verf op waterbasis afdruckt met een baren in plaats van een pers. In ons kinderatelier maken wij veel lino's met de kinderen gebaseerd op de westerse traditie, en die is heel anders dan die van Japan! De ontmoeting tussen de culturen is behalve persoonlijk dus ook een grafische!

De kinderen hebben super geconcentreerd gewerkt, groefje voor groefje werd uitgeguts. Ze wilden eigenlijk helemaal niet stoppen om even te kijken naar een uitleg of demonstratie. De techniek van het snijden in hout was heel anders dan ze eerder hadden gedaan en vooral

moesten ze de mesjes anders vasthouden. Toch hadden de kinderen het gutsen in hout wonderbaarlijk snel in de vingers. De eerste les was het nog wat onwennig, ze moesten snijden met mesjes die wij normaal nooit gebruiken en ze werden ook nog eens extra scherp gemaakt door Yuriko... Maar de tweede les hadden ze het perfect door. Ze kwamen mesjes ruilen en gebruikten ook de professionele messen van Yuriko of die van mijzelf.

Uiteraard had ik vooraf een voorraad heel erg mooie pleisters gekocht (mooie pleisters werken immers het beste!) en had ik de kinderen voorbereid op een eventuele snee in hun vinger, maar we hebben in al die lessen maar één pleister nodig gehad.

Die ontmoeting tussen culturen zat hem naast de lessen over de Japanse kunst ook in prachtige kleine dingen. Zo waren de kinderen gefascineerd door de bladwijzer die Yuriko als geheugensteuntje in haar boek had zitten. Het was een strookje rood papier waarop in balpen van boven naar beneden Japanse Kanji stonden. Zij vroegen ernaar, maar Yuriko dacht in eerste instantie dat de kinderen een vraag hadden over de afbeelding in het boek. Pas later begreep zij dat het de bladwijzer was: voor haar een onbetekenend dagelijks dingetje maar voor de kinderen een prachtig onbekend geheimzinnig stuk papier.

A FEKIJKEN MOETI!

Yuriko vertelde aan het einde van de eerste les dat alle kinderen “deze Sakura zullen gaan maken” en ze liet de Sakura zien, een bekende prent met een boom vol kersenbloesem. Ik dacht eerst dat ik het niet goed begreep maar ik begreep het wel goed. Yuriko wilde dat de kinderen de prent zouden gaan namaken, kopiëren. Yuriko wilde de kinderen een houtblok laten snijden en drukken op de Ukiyo-e manier, naar ontwerpen van Hiroshige en Sharaku. Daarvoor werden er copieën in spiegelbeeld van bekende prenten van Hiroshige en Sharaku letterlijk op de houtblokken gelijmd zodat je het voorbeeld goed kon namaken. Je kon met de gutst direct door het papier heen snijden en zo de lijnen volgen. In onze westerse traditie en al helemaal in de kunsteducatie, is dit juist helemaal niet de bedoeling. Het is echt “not done”. De bedoeling van een beeldende les is juist dat de kinderen een opdracht krijgen waar ze zoveel mogelijk vrijheid hebben om zelf iets te maken, om zichzelf te uiten. Zelfexpressie is bij ons een belangrijk doel.

Yuriko demonstreert de manier waarop men in Japan te werk gaat: ze bewerkt het hout voor met witte verf, en met rijstlijm lijmt ze op het hout een kopie (in spiegelbeeld) op dun Japans papier van de afbeelding van de prent. De kinderen konden nu door het papier heen gutsen.

De kinderen hadden vooraf kunnen kiezen uit vier afbeeldingen; alle vier bekende prenten van beroemde meesters. Mijn aanvankelijke weerstand veranderde langzaam in nieuwsgierigheid naar hoe dit nu verder zou gaan. Ik was er eerlijk gezegd van overtuigd dat de kinderen toch wel de vrijheid zouden pakken en er iets eigens van zouden maken. Echter: de kinderen vonden deze manier van werken heerlijk. Ze waren net zo trots op hun werk als bij mijn lessen. Ze veranderden in heel lieve “kopieerapparaatjes” (sorry Yuriko) die super geconcentreerd aan hun plankjes gutsen. Ik ben zelf ook mee gaan doen en ik vond het zowaar óók heerlijk om te doen....

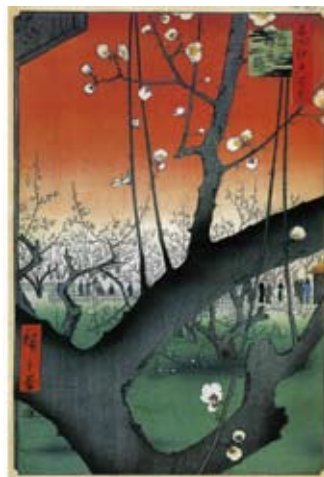
Voor mij als docent was het een moment van bewustwording hoe westers ik eigenlijk ben en denk. Ik ben gaan nadenken over mijn manier van lesgeven en de uitgangspunten vanwaar ik werk. Wat wil ik de kinderen eigenlijk meegeven met mijn lessen?

Kunstenaar Hiroshige,
Ukiyo-e prent (1856-1858)

Kunstenaar Sharaku,
Ukiyo-e prent (1794)

Kunstenaar Hiroshige,
Ukiyo-e prent (1856-1858)

Kunstenaar Hiroshige,
Ukiyo-e prent (1856-1858)

EEN DROOM...

FINANCIËLE STEUN

Stichting Songo Komuna wil kinderen inspireren en motiveren om actief deel te nemen aan activiteiten op het gebied van zelfexpressie. Songo Komuna organiseert en/ of financiert workshops voor kansarme kinderen in binnen- en buitenland. Tijdens deze workshops krijgen de kinderen les in verschillende vormen van zelfexpressie zoals tekenen, schilderen, schrijven en dansen.

Wat Songo Komuna op de lange termijn wil bereiken is een bijdrage leveren aan een wereld waarin kinderen uitdrukking geven kunnen geven aan wie zij zijn, wat hen bezig houdt en waar zij van dromen. Een kind dat opgroeit in een omgeving waar zelfexpressie wordt gestimuleerd, mag zijn eigen voorkeuren en talenten ontdekken. Een kind dat zijn mogelijkheden en talenten kent, is zich ook meer bewust van zijn kansen in de maatschappij. Kinderen in sociaal economische achterstandssituaties komen op dit terrein vaak veel stimulans tekort. Songo Komuna wil deze kinderen ondersteunen in hun bewustwordingsproces en aan hen een kans bieden hun verhaal te vertellen via creatieve uitingen.

Deze boodschap is terug te zien in het logo, dat speciaal voor Songo Komuna is ontwikkeld. De veelkleurige groeidiamant symboliseert de droom van ieder kind zijn talenten te kunnen ontwikkelen en zo te kunnen groeien.

Karin van Barneveld en Ingrid van Lier

MET HEEL VEEL
DANK AAN.....

Allen die aan dit project
hebben meegewerkt en er
vervolgens dit boekje van
hebben gemaakt:

DAT ZIJN:

Yuriko Miyoshi, voor haar
inspirerende lessen

Marion Rutten, voor haar
initiatief als coördinator van
Punt 5 en kunstenaar-docente
van de Kinderdrukkerij, voor 't
regelwerk en open brugfunctie
tussen beide culturen

Mieke Fransen, die als
enthousiaste vrijwilliger
de groep heeft begeleid

Adenait, Anel, Anouk, Azamit,
Maud, Maud, Nabintou, Sara
en Sira van de Kinderdrukkerij,
voor hun leergierige
en geconcentreerde
werkhouding

Ingrid van Lier en Karin
van Barneveld van Songo
Komuna, voor hun support
in woorden en in financieel
opzicht

Jane van Bostelen voor de
fotografie en vormgeving van
dit boekje

Caty Bulte, voor het schrijven
/ redigeren van de tekst

Rotterdam, Juli 2013

Stichting Punt 5
Mathenesserdijk 418 B en C
3026 GV Rotterdam
www.kinderatelierpunt5.nl